

Мирослав Янакиев

КРЕАТОРИТЕ И КОНСУМАТОРИТЕ ОТ ГЛЕДИЩЕ НА СЕМИОТИКАТА*

Най-напред нещичко за заглавието. То иска да подсказе, че става дума за два вида хора. Едните са склонни да се стремят да правят нови неща, да създават, да творят. Другите са склонни да използват вече готовото, вече направеното, вече сътвореното от първите.

Заглавието може да бъде „побългарено“ – да стане „Готвачи и гълтачи“, или „Творци и поклонниците им“. Първата замяна би снижила стила на замисъла, а втората би го повишила. Но и двете побългарявания биха ограничили интернационализма на концепцията, нейната глобалност. Етимологически латинското *creator* би трябвало да ни напомня за старогръцкото *ποιήτης*, превърнало се с посредничеството на Западна Европа в руското *поэт* и българското *поет*, а с посредничеството на Византия в архаично (но май че и възвишеничко) звучащото днес за българското и повече за руското ухо *пийт*. А *консуматор* конотира думата, като отнася нейния денотат към множеството на простите потребители на чужда (в смисъл: *не собствена*) продукция.

Намерението на автора е да сподели тревогите си, пораждани напоследък от начините, по които активистите на така наречените *масмедии* използват *словото* (главно *не писменото*, а *звучащото слово*).

В книга, много сполучливо озаглавена „Езикови тревоги“, проф. Л. Андрейчин към края на своя жизнен път оповести още веднъж горчилките, които бяха се трупали години в неговата памет на честен филолог, чувстващ се отговорен за словесните своеволия на безотговорни наши „пишещи братя“. Само че на професор Андрейчин поводи за тревога даваше главно, най-вече, почти изключително *писменото* слово, възприеманото чрез четене (на ум) слово, което, според него, филолога, за грамотните хора все още беше главният източник на обработваема от човешкия разум информация.

Но разширяването на използването на така наречените „масмедии“ в ежедневието на човечеството принуждава специалиста филолог да смята вече като главна съставка на езиковата практика, а следователно и като главен повод за тревоги не писменото, не възприеманото чрез четене (на ум) слово, а възприеманото чрез слушане слово. С всеки изминат ден все по-съдбоносно и по-

* В сб. *Анархистът законодател*. Сб. в чест на 60-годишнината на проф. Никола Георгиев, София, 1997, с. 5–15.

съдбоносно масмедииите определят във все по-голяма и по-голяма степен поведението на човека. Думата „massmedia“, която чрез първата си част „mass“ изглежда подкупващо понятна, приемлива, приятелска, защото се разбира като означаваща неща, „предназначени за масите, за мнозинството от хората“, чрез втората си част „media“ (което можем да преведем простичко „средства“) свенливо прикрива, че не ни се казва всичко, че се пропуска да ни се каже ясно какви може да бъдат *целите* на „средствата“.

А целите на „масмедииите“, на „масовите средства“, ако искаме да осъзнаем тези цели напълно, започват да изглеждат много заплашително. Там е работата, че масмедииите може да се използват не само с цел да осведомяват, не само с цел да информират, но и с цел да въздействат, като внушават.

За съжаление шеметно развилата се през четирийсетите години на двайсетия век техника позволи на масмедииите неимоверно да усилят възможностите не толкова на тези, които добронамерено искат да разпространяват научно обоснована информация, колкото на тези, които си поставят за цел да въздействат върху хората, да им въздействат съвсем не винаги с високо нравствени подбуди, да им внушават всякакви идеи, без да доказват, че съответните идеи са добри, етични.

До към началото на двайсетия век с нечисти от етично гледище цели е било възможно да се въздейства върху хората главно чрез четене (на книги, списания, вестници) и в много по-малка степен чрез устното слово (в разговори, в предизборните речи, в ораторстванията на парламентаристите, в проповеди по стъгдите и от амвоните), защото любознателните са били приучвани да получават знания главно като четат, т. е. да предпочитат да четат, а не да слушат.

Писмената форма за подаване на информация се характеризира с една особеност, която в значителна степен предпазва любопитния от опасността да приеме лъжезнанието за истинско знание – четящият има време да подлага на трезвата критика на здравия си разум прочетеното, като го препрочита и препрочита. Препрочитането осигурява възможност за преоценка.

Устното слово не дава време на слушащия да оценява с разума си чутото. Поради това слушаното слово въздейства, внушава, сугестира, преди да информира. Поради това слушани слова могат да доведат някои хора и до хипнотично състояние. Науката психология все още не е разкрила начините, по които устното слово въздейства върху хората. Но на психологията е ясно – на по-младия по-лесно се въздейства, на по-младия по-лесно се вну-

шава, на детето още по-лесно. И въздействието нараства по сила, когато слушаното слово се съпътства с музика и ритмично движещи се образи.

Масмедииите направиха възможно чрез устното слово, съпътствано от музика и ритмично движещи се образи, да се въздейства едновременно върху милионни, милиардни маси предимно млади хора.

Сугестиращата сила на перкусията, съпътстваща устното слово, нараства страховито, когато слушащите сами се движат „в такт“, когато танцуват. Интелектуалното в информацията, носена от устното слово, отстъпва на заден план, губи актуалност. Дялът на устното слово, което се трансформира в напявано или ритмично наговаряно слово, намалява драстично. Текстът се свежда до две-три фрази, даже до една, и се повтаря десетки пъти.

Танцуващите, подвикващите, движещите се в ритъм с бумтежа на високоговорителите и с ослепяващите проблясвания на лазерни прожектори чрез действията си са убедени, че дават знакове, че сигнализират за нещо.

Но разсъдъкът им не може да обясни за какво сигнализират. А това е опасно.

Сугестивното могъщество на комплекса „танц–перкусия–минимум устно слово“ е отдавна известно на психолозите от наблюдения над действията на шамани, жреци, магьосници в Африка и Азия, но социолозите все още не са в състояние задоволително да обяснят защо напоследък толкова широко се разпространява влиянието на в същност „по шамански“ действащите всякакви рок- и рап-ансамбли. Няма съмнение обаче – масмедииите значително допринасят да се шири шаманизмът.

А че шаманстващи индивиди, въоръжени с модерна електронна техника, която може многократно да възпроизвежда и да усилва звукове и движещи се образи, са в състояние да вредителстват, вече е съвсем ясно – появили се „религиозни“ сектанти, които, снабдили се с най-модерна електронна техника, чрез проповеди успешно подтикват към насилия, към масови убийства и самоубийства.

За да не изпадаме в положението на гражданите на Хамелн от известната немска приказка, чиито деца приказният плъхоловец (Rattenfänger) отвел незнайно къде, трябва да се заемем да открием начини да имунизираме хората още в детската им възраст срещу опасностите, които крият масмедииите, като правят възможно плъхоловци да отвеждат младите незнайно къде.

Ето защо една от много важните задачи на образованието в целия свят трябва да бъде активно да помага децата още от най-ранната им възраст да бъдат предпазени от тази опасност.

Само една наука за всички видове знакове (не само писмените, буквените) – *общата семиотика* (*обща семиология, общо знакознание*) – е в състояние да даде на децата този компас, без който бъдещият земен жител няма да може да плува спокойно в живота, без който постоянно ще се излага на опасността да губи разсъдъка си в бурния информационен океан на недобронамерените реклами, на рок(-енд-рол)-спектаклите, на зодиакалните псевдопрогнози, на религиозните заблуди, на претенциите за постижения в областта на уж-знания за „отвъдното“.

Има вече достатъчно тревожни сигнали, че младите може да загубят способността си да реагират разсъдъчно:

- тероризмът се шири по земята – убиват по „идеологически причини“, убиват по интелектуално неоправдаеми мотиви, убиват не в афект, а хладнокръвно, „по план“;
- на мачове крещят и хвърлят бомби към терените на игрищата;
- по време на „шоута“ трошат столове, чупят стъкла;
- нарочно превръщат нови дрехи в дрипи;
- не се къпят с години, за да вонят;
- стават наркомани и алкохолици;
- създават компютърни „вируси“, които поразяват резултатите от труда на програмистите.

Защо?

Не защото нямат средства за съществуване, а защото ги имат, защото обществото им ги осигурява.

И терористичните актове, и крещенето по мачовете, и чупенето на столове, и дрипавото облекло, и вонята на години некъпал се човек, и „друсането“ с наркотици, и алкохолното опиянение, и компютърното вирусотворчество „означават нещо“, т. е. „знакове“ са „за нещо“. Но знакове за какво?

Ако поискаме от терориста, от крещящия на мач, от чупещия столове, от (хеви)металиста или пънкаря (дошли на смяна на дрипльото хипи), от наркомана, от алкохолика, от компютърния вирусотворец да ни обясни „какво означават“ неговите действия, отговорът е или безпомощно вдигане на рамене (и „вдигането на рамене“ е знак!), или безпомощно „Не знам!“, или натрупване на общи фрази, което психиатърът би нарекъл „словесна салата“ или „логорея“.

Значи, словото на масмедииите е така съпровождано от *несловесни* (но възприемани и от слуха и от зрението) *форми на информация*, че тревогите на филолога, който си позволяваше да се смята само за разтревожен *словесник*, изискват от него – ако иска да остане достоен за професията си учен специалист – да се превърне в тревожещ се... *семиотик*, в учен, който трябва да притежава специална подготовка за оценяване не само на чисто словесни въздействия, но и на *комплекси от словесни и несловесни*, т. е. *изобщо знакови въздействия*.

За съжаление у нас (и не само у нас) представата за тази наука, която наричат най-често *семиотика* (макар че, както посочих, бихме могли да я наричаме и *семиология* и *знакознание*), не се асоциира с практическите нужди на ежедневието. Семиотиката е популярна главно в средите на литературоведи и философи. И при това семиотиците – поради станалата привична за тях високопарна терминология и фразеология – карат много хора да не се и опитват да ги разберат.

И затова тревогите на семиотизиращия се лингвист, който може да си мисли, че би се справил с разширяването на кръгозора си в семиотично направление с помощта на „сега действащите“ семиотици, избиват в... психологическо направление. На лингвиста му се иска да помага на много-много хора, като им показва какво е тревожното в *днешната* обществена практика, която чрез масмедииите ги принуждава да определят поведението си в обстановката на (общо) семиотични въздействия. А му се налага да търси отговор на въпроса: защо малцината, които сега се смятат за специалисти по семиотика, не се занимават със семиотизиращата се днешност, защо се самозатварят в „терминологичен замък“, в който допускат само „свои хора“.

Оказва се, че за поведението на „сега действащите“ семиотици, което изглежда странно, в науката, която е призвана да изследва поведението на хората – психологията, има термин. Терминът е *елиитаризъм*. Днес действащите семиотици са *елиитаристи*. А елиитаристите не са склонни, не са и годни да спасяват от тревогите им хората, които по цял свят са масово насилвани чрез масмедииите да се семиотизират и са сериозно разтревожени от тази насилствена семиотизация.

Но с изследване на елиитаризма (включително и на елиитаризма на днешните семиотици) психолозите не се занимават. Защо? Ами защото за един трезво мислещ психолог елиитаризмът изглежда като развитие на слаба форма на едно болезнено състояние на психиката, което в силните му форми (уви, само в силните му

форми!) психиатрите наричат *аутизъм* и което те умеят да откриват у децата още в много ранна възраст (2 год.).

Т. е. психолозите не изследват поведението на елитаристите, защото смятат, че то би трябвало да бъде обект на внимание от страна на... психиатрите. А психиатърът е *лекар*, т. е. той почва да действа само когато открие *силна форма на аутизъм*, и то, *ако бъде поканен да лекува* – или от човек, който сам се е почувствал болен, или от близките на човека, когато почувстват (ако почувстват), че техният близък човек (най-често дете) боледува.

Страдащият от аутизъм е склонен „да се затваря в себе си“ или, по-точно, „да се затваря в *ограничена среда, в привичната му среда*“. Страдащият от аутизъм е склонен да се страхува от увеличаването на кръга на хората, с които общува. Страдащият от аутизъм дели хората на „свои“ и „несвои (чужди)“, *страхува се от чуждото*, поради което е склонен и да го мрази – той е *ксенофоб*.

Но при това е отдавна известно, че страдащият от аутизъм може да проявява способности, които са далеч над средните в някои ограничени области на практиката, като например способност да запамятава много големи информационни масиви и многократно да ги възпроизвежда (например при пресмятане или при изпълняване на музикални творби). Това издига аутиста в собствените му очи, прави го надменен, „надут“.

А за съжаление ранното откриване на такива способности е свързано с лошо звучащ медицински термин – наричат детето, у което са открили такива способности „учен идиот (*idiot-savant*)“.

Аутизмът в слабите му форми се оценява не като болест, а като... *стеснителност, като неувереност в себе си*, от където и *недоверчивост* (но *недоверчивост само към другите, към не своите, към чуждите*, англ. *diffidence* от лат. *diffidentia*). Стеснителните обикновено сами не се смятат за болни. И близките им обикновено не ги смятат за болни. Но именно стеснителността е почвата, на която покълва и вирее елитаризмът – повечето (но не всички!) стеснителни хора са конформисти. А конформистите са лесно податливи на въздействия от страна на аутист, който не е конформист, на човек (лидер, водач, вожд, пастор, шаман, жрец, магьосник) с диктаторски склонности, човек, който иска да му се подчиняват безпрекословно, да му вярват във всичко и (подчертавам!) *да пазят в тайна* някои поръки, ако той поиска да ги пазят в тайна.

Нещо повече – конформистите са склонни сами да си търсят лидер, за да му станат *поклонници*, поклонници на лидера си, който може да е и отдавна мъртъв, но да живее „по силата на тради-

ция“, чрез писменото си слово. Те се организират в групи, събират се в специално построени помещения – клубове, храмове.

Надявам се, стана ясно, че днешните семиотици боледуват от аутизъм в слаба форма. А нямат съзнанието, че са болни, и навярно ще се почувстват засегнати от това, че ги обявявам за болни. Но... какво да правя? *Amicus Plato, sed magis amica veritas!*

Американският философ, историк и науковед Томас Кун въведе в обиход термина *научна парадигма*. Кун говори за революции в историята на науките, като представя тези революции във вид на *смяна на научни парадигми*. Според Кун, *една научна парадигма* образуват господстващите през определен исторически период в една наука начини за постановка на проблемите и методите на изследване.

В днешно време, когато броят на учените, които работят в различни държави и заявяват, че работят в областта на наука с определено название, е значителен, стана възможно в различни държави и даже в една държава учени, които заявяват, че работят в областта на наука с едно и също название, да са „поклонници“ на *различни научни парадигми*. Аз не случайно употребявам думата „поклонници“. С термина *научна парадигма* на Кун днес могат да асоциират (и елитаристите учени често постъпват така) не цяла някаква епоха, а само работата на тези, които те приемат за принадлежащи към своята научна среда.

И така.

Човечеството изобщо е разтревожено, трябва да се чувства разтревожено – масмедииите неуправляемо, насила и заплашително го семиотизират.

И ще повторя: на човечеството е нужна *научна семиотика*. Нужно е, като се опираме на установеното от семиотиката, да даваме на децата още от най-ранната им възраст знания по семиотика. Но тази семиотика не бива да бъде, не може да бъде семиотиката на научната парадигма, изповядвана от днешните семиотици, които са учени елитаристи, боледуващи от аутизъм. Аз отдавна се опитвам да насочвам вниманието на тези, които съм се опитвал да обучавам на семиотика, към болезнеността на състоянието на семиотиците елитаристи.

Казаното за семиотиците елитаристи, уви, се отнася и за много-много специалисти елитаристи, подвизаващи се на поприщата на други науки, които се характеризират като *хуманитарни*. Има елитаристи сред математиците, логиците, изкуствоведите... трудно е да се изчерпи списъкът. Общото за учените елитаристи е, че те смятат постиженията си за постижения, годни да бъдат наливани само „в лъжица, която не е за устата на всякого“.

Особеното на тази обща семиотика, която трябва да бъде преподавана в цял свят, трябва да може *изобщо* да осигурява по време на задължителните за всички млади хора етапи на образованието им усвояването *на полезните за всички знания и умения*, натрупани от специалистите (включително и елитаристично настроените) в обектните области на всички други науки.

Затова е разумно да наричаме именно тази семиотика *обща семиотика*. Как би трябвало да изглежда тази, призвана да обслужва образованието в целия свят *обща семиотика*?

Най-важната нейна особеност трябва да бъде в това, че тя трябва да копира, колкото е възможно по-точно, рационалното в дейностите, чрез които детето от най-ранна възраст опознава света.

А как детето опознава света?

Когато чуе някаква фраза, от сетивата му към мозъка му потича комплекс от сигнали – информация. Там, в мозъка, тази информация се разделя на две части – едната част е *езикова* (в смисъл: фраза на някой „естествен човешки език“, например български, турски, ромски, английски, руски, френски, немски или на „смес от такива естествени човешки езици“), другата *не е езикова* (в смисъл: тези придружаващи фразата сигнали, които не са сигнали нито на български, нито на турски, нито на кой да е друг „естествен човешки език“, а са сигнали на „езика на наблюдаемата *неезикова* действителност“). Съществено е, че и двете части на информацията са *възприети* от сетивата и че и двете тези части на информацията са *сложни*, т. е. състоят се от по много елементарни сигнали, всеки от които мозъкът разпраща, така да се каже, „по разни информационни складове (невронни комплекси)“.

Впоследствие с детето може да се случат два типа събития:

1. да възприеме „неезиковата“ сигнализация, която по-рано е възприело заедно с фразата, но този път без тази „неезикова“ сигнализация да е придружена от фразата;
2. да възприеме (чуе) фразата, но този път без тази фраза да е придружена от „неезиковата“ сигнализация, която по-рано е възприело заедно с фразата.

Естествено е (и наблюденията показват, че действително става тъкмо така), ако се случи събитие от първия тип, детето да произнесе фразата.

Естествено е да се очаква, че ако се случи събитие от втория тип, детето да се опита, до колкото това е възможно за него, да възпроизведе неезиковата сигнализация, която е възприело по-рано заедно с фразата. Практиката показва, че при събития от

този тип за детето, по понятни причини, рядко бива възможно да постъпи така. И възниква конфликтна ситуация. Но именно конфликтните ситуации от този тип слагат началото на умствената дейност на човешкото дете. То възпроизвежда само част от неезиковата сигнализация, която е възприело по-рано заедно с фразата и... чака одобрение или неодобрение от присъстващите.

Така, с помощта на околните то се заема да извършва мисловна дейност. С помощта на околните, най-често по-възрастни от него, то открива, че след чути от възрастен фраза може да задоволи възрастния, ако подаде в отговор само част от неезиковата сигнализация, която е съпътствала фразата, когато то я е чувало по-рано.

Така, с помощта на възрастните то открива още, че на определена неезикова сигнализация може да реагира (с одобрението на възрастните), ако произнесе като цяла фраза само част от чувана по-рано по-голяма фраза. Постепенно за детето става възможно само да сглобява, да конструира от части на разни чути фрази такива цели, нови *за него* фрази, които да съответстват на такива „неезикови сигнализации“, наблюдавани (подчертавам: наблюдавани!) от него като цяло по-рано *изобщо*, но не и наблюдавани от него в съчетание с конструирания от него, нови *за него* фрази. По този начин детето се превръща в *творец*, т. е. в *креатор* (дойде вече време да използвам термина от заглавието на статията).

А как реагират близките на детето, когато чуят неговото *творение*? Ако фразата, конструирана (сглобена, сътворена) от детето, за близките му не е нова, те по правило не забелязват детското изобретение. Но ако фразата, която детето *само* е измислило, е нова не само за него, но и за близките му, нова е и за тях, защото не е чувана от тях по-рано, те се разделят на две групи.

Възрастните от едната група (почти винаги те са мнозинството) реагират отрицателски: „Така не се казва!“ И ако детето е със слаб (сангвиничен, меланхоличен) темперамент, неговата психика бива потисната, наранена, то се чувства обидено, запомня обидата, макар че може да не я прояви, и е опасно и за близките му, и за него самото именно когато затаи обидата, когато не я прояви, защото тя прераства в психическа травма.

Възрастните от другата група (почти винаги те са малцина) реагират положително, възторжено. Това са хората с психика на *консуматори*. Това са *поклонниците* на новопоявил се *кандидат за лидер*. Ако детето разбере, че ги е възхитило и е със силен (холеричен, флегматичен) темперамент, неговата психика се подготвя за лидерско поведение. А когато бъдещият лидер се натъкне сред възрастните и на отрицателско отношение към нова-

торствата му, той също се чувства обиден, запомня обидата и е опасно и за близките му, и за него самия, ако я затаи, ако не я прояви, защото тя прераства в злобна травма, в злобна склонност към агресивно поведение.

Ще приведа примери, основани на конкретни наблюдения.

Петьо (петгодишен) разглежда с баба си картинка. На картинката се вижда дете, което кара колело. Бабата пита внучето си:

– Петьо, какво прави детето? Отговорът е:

– Колели.

Петьо е холерик. Баба му е с консуматорска психика. Тя се засмива възхитена и възкликва:

– Петьо бабин, златно дете. Браво! Как го измисли?

Появил се е кандидат за лидер, защото се е появила първата му поклонничка. *Бабата* веднага търси съмишленици. Баштата е сангвиник, конформист е и става втория член на поклонническата група с „лидер“ Петьо. Майката е холеричка, не е конформистка. Тя „попарва“ веднага и „лидера“, и двамата му „поклонници“:

– Не ги слушай, Петьо, че те хвалят! Не се казва „Детето колели“. Ще те подиграват другите деца за тая измишльотина. Казва се „Детето кара колело“.

Петьо мълчи. Но му е нанесена травма. У него е формирана енграма на озлобеност. На озлобеност. И не само срещу майка му. Петьо е затаил злоба, която може да се проявява (и ще се проявява, непременно ще се проявява!) като агресивно несъгласие и с други, които няма да са съгласни с него, ще се проявява не винаги, но ще се проявява... понякога, съвсем неочаквано, през целия му живот.

А ако Петьо е сангвиник или меланхолик, той ще възприеме възхищението на баба си също като покана да стане „лидер“, и трезвата реакция на майка му също ще го травмира, но енграмата, която ще се формира в психиката му, ще бъде енграма на недоволство от себе си и ще се проявява като склонност да страда, когато не се съгласяват с него, защото ще се чувства „*неразбран*“. Наторено е в психиката му генотипно съществуващо там семенце на аутизъм.

Не е трудно да си представим аналогични случаи в руска среда.

Петя казва „Ребёнок велосипедит“, баба му и баща му са възхитени, а майка му го укорява:

– Не слушай, Петя, что тебя хвалят! Над тобой другие дети будут издеваться из-за этой отсебятины. Так не говорят. Надо сказать „Ребёнок ездит на велосипеде“. И Петя ще получи за цял живот травма (енграма), подобна на енграмата, която ще получи Петьо.

Не е трудно да си представим аналогични случаи и в среда на говорещи английски. Само че ще реагират по начин, травмиращ Pete, ако той каже, като види на картинката каращото велосипед дете, например „The child bicycles“ не защото в своята фраза е свързал английското bicycle (което е нормална основа и на съществително име, и на глагол), а защото, когато Pete види на картинката каращото велосипед дете, би трябвало да каже: „The child is bicycling“.

И в българска, и в руска, и в английска среда се стига до психотравми, защото детето е творец, креатор. То *твори*, като *морфемизира*, т. е. като изделя морфемни (смысленосещи части) от фразите и ги използва, за да конструира с тяхна помощ нови, странни фрази, които възмушават мнозина и възхищават малцина. А сред близките му веднага се намират и консуматори, конформисти, поклонници на творчеството му (малцина), и критикари, нонконформисти, отрицатели на творчеството му, които травмират психиката му (мнозинството).

До къде може да стигне детето креатор в разглобяването на слушаните фрази?

Отговорът на този въпрос, основан на наблюдения върху поведението на деца от най-ранната им възраст, може да се стори странен. Децата откриват във фразите такива смысленосещи детайли (т. е. морфемни), които са *по-малки* от привычните за езиковедите корени, префикси и суфикси, обикновено състоящи се от по два-три говорни звука. За децата могат да носят смисъл даже единични говорни звукове (фонемни) или трудно произносими звукосъчетания. За да демонстрират смисъла им, те ги повтарят многократно или ги артикулират продължително. Лингвистите отнасят някои от странните детски „морфемни“ към *звукоподражателните междуметия* (наричани още *ономатопеи*).

Когато детето продължително изобразява как бърмчи пчела с „ж-ж-ж-ж-ж-ж“ или със „з-з-з-з-з-з“, когато показва как бумти мотоциклет с „р-р-р-р-р-р“, когато имитира стрелба на автомат с „кх-кх-кх-кх-кх-кх“, можем да говорим за „звукоподражания“. Но когато детето плаче с „м-м-м-м“, едва ли е уместно да се питаме на кого подражава. И не е важно как ще нарекат лингвистите неговото „м-м-м-м“. Това „м-м-м-м“ за детето е морфема, която си има понятна за близките му семантика, защото те са я асоциирали с непосредствени наблюдения над състоянието на детето.

Важно е обаче за семиотизиращата се днес лингвистика, че детето чрез своята склонност към разглобяване на фрази изисква

постулатно да положим в основата на научната парадигма на тази лингвистика (и семиотика), която е нужна на образованието, необходимост от по-фино микрокопиране на езиковата материя.

Новаторът лингвист Роман Якобсон отдавна откри, че елементарните частици на звучащата езикова материя са неща, „по-дребни“ от корените, префиксите, суфиксите, даже от фонемите. За Р. Якобсон и неговите сподвижници Гунар Фант и Морис Хале елементарните частици на звучащата езикова материя са така наричаните от тях *distinctive features*. На руски терминът има не съвсем точно съответствие: „дифференциальные (фонетические) элементы“. И у нас, в България, казват „диференциални (фонетични) елементи“. Това са такива съставки на фонемите, които звучат в тях едновременно, както звучат едновременно тоновете в един музикален акорд.

И забележителното е, както показват наблюдения на Р. Якобсон и на негови последователи, че тези *distinctive features*, до които не е стигал „микрокопът“ на лингвистите, се оказват познати на децата и... на много поети, та и на (поне някои) писатели белетристи. И в детските напявани броилки като „ан дан финимиго дан дан, карака, сипедо, вие пиште панемо; ренго“, и в римите на поетите, и в звукописните (*метафонични* – по терминологията на българския литературовед Радосвет Коларов) структури в мереното и немереното художествено слово със семиотични (знакостроителни роли) са натоварени даже Якобсоновските диференциални фонетични елементи.

Американският психолог и лингвист статистик Джордж Зипф (Zipf; цитират го и като Ципф) показва с конкретни изследвания, че количеството информация, което носи някаква езикова единица (дума, по-малка от дума единица – звук; разбира се, и *фонетичен диференциален елемент*, макар че Р. Якобсон още не беше заговорил за своите *distinctive features*, зависи от честотата появи на тази единица в езиковата практика – по-често срещашите се в езиковата практика езикови единици, които по правило са и „по-мънички“, носят по-малко информация.

Другояче казано (няма да разглеждам някои още дискутирани математико-статистически детайли в твърденията на Зипф – в тази публикация това не е нужно, в най-общ вид твърденията на Зипф са верни), често използваните езикови единици са семантично бедни, „имат малко значение“. Тук е важно да се направят два перспективни извода от количествените (аз предпочитам да ги наричам *глобометрически*) наблюдения над езиковата практика.

Първият извод: децата (и мнозина от поетите, и някои белетристи) интуитивно повтарят, нагъстват в езиковата си продук-

ция някои, общо взето, и без това много чести езикови единици, за да изтъкнат специално носената от тези единици информация.

Вторият извод (особено важен за общата семиотика и в полза на искането тя да се въведе като задължителен учебен предмет в образователните системи в цял свят): когато започнат често да използват една езикова единица или изобщо някакъв знак (езиков или неезиков), семантиката му обеднява, той деградира до „информационно джудже“, превръща се даже в „информационен микроб“, който може да се окаже невидим за простото око на „масовия потребител“, но който си остава „болезнотворен“.

Кои са „болезнотворните“ езикови единици, които поради честата употреба могат да се превръщат в „микроби“?

Това са обикновено термини на елитаристични групи. Такива термини, като станат модерни и като почнат да ги употребяват не само изобретилите ги елитаристи, може да се редуцират поради честата употреба до информационни „микроби“. Болезнотворното в тези термини е, че нямат семантика, която може да се обясни, като се показват, като се демонстрират денотатите им. И лошото е, че в такива термини фигурират компоненти, които ги правят да изглеждат „с демонстрируеми денотати“.

Примери – названията на зодиите.

За здравия разум е глупаво да се свързва характерът на един човек с рождената му дата. Защо един роден през средата на август човек да прилича по характер на... лъв? Ами защото (така твърдят съчинителите на зодиакалните псевдопрогнози!) слънцето изглежда, че се намира в съзвездие, което приличало на... лъв.

Внимание! Изобщо има връзка между физиологическото състояние на един човек на определена дата през определена година и рождената му дата (година, месец, ден). Това от науката (подчертавам: науката!) за така наречените *биоритми* вече е доказано. Само че тази връзка съвсем не прилича на зодиакалните псевдопрогнози, оповестявани от масмедииите.

Истински научната обща семиотика може да предпази децата от заплашителното в тези псевдопрогнози и от всякакви елитаристични заблуди, като ги снабди със семиотичен микроскоп, като ги приучи да изискват всеки термин да им се обяснява чрез отговор на такова пожелание:

– Покажете ми какво означава думата, словосъчетанието XYZ *като* цяло или част по част!

Не могат ли да му изпълнят пожеланието, ще трябва да му разкажат как учените са престанали да могат да обясняват съответния термин (дума, словосъчетание) чрез пряко показване,

демонстриране на денотат, като му осигуряват точни, конкретни исторически справки.

Иначе детето ще трябва да бъде научено, че има право да възкликва:

– Царят е гол!